

EPISCOPIA ROMANO-CATOLICĂ DE TIMIȘOARA

-Date istorice-

Anul 1030. Pentru anul 1030 *Analele de la Bratislava* (Pozson / Preßburg) menționează consacrară Sfântului Gerard ca episcop. Acesta este practic actul de naștere al vechii Dieceze de Cenad. Întemeietorul diecezei a fost Sfântul Ștefan, primul rege creștin al Ungariei, rege care îl va numi pe Gerard în anul 1030 în demnitatea de episcop al nou întemeiatei dieceze.

Este cunoscut faptul că Gerard era preot și călugăr benedictin, de origine din Veneția-Murano, înainte de a fi numit episcop, datorita erudiției sale dobândite în mănăstirile și școlile ordinului său călugăresc, a activat ca educator al sfântului Emeric, fiul și moștenitorul Sfântului Ștefan. *Vita Sancti Gerardi*, o foarte importantă sursă de informații istorice, ne prezintă strădaniile Sfântului Gerard pentru încreștinarea locuitorilor Diecezei sale, precum și măsurile de organizare luate sub episcopatul său. Este organizat *Capitulul Catedralei de Cenad*, primii canonici fiind concomitent și profesori pentru tinerii ce studiau în nou înființata școală teologică, prima de acest fel de pe teritoriul de astăzi al țării noastre. Cenadul cunoaște în această epocă, existența unei reședințe episcopale, a unui Capitul Catedral, a unei Școli Teologice, precum și a două mănăstiri supuse Sfântului Gerard.

Sfântul Gerard, va înființa în teritoriul dintre Mureș, Tisa, Dunare și Carpați mai multe parohii, ridicând biserici și botezând numeroși păgâni. Pe lângă opera de predicare și de organizare a noii dieceze, ne este cunoscut faptul că Sfântul Gerard este și autorul mai multor opere teologice. Vicisitudinea veacurilor a făcut ca doar o singură lucrare să ni se păstreze până în prezent. Opera poartă titlul *Deliberatio Gerardi Morisenae Aecclesiae Episcopi Hymnum Trium Puerorum ad Isingrimum Liberalem* și se află în fondurile Bibliotecii Naționale din München, purtând signatura CLM 6211.

Anul 1046. Sfârșitul vieții Sfântului Gerard din Cenad va fi unul tragic, în el reflectându-se situația politică a regatului medieval maghiar din faza sa timpurie. Astfel, în anul 1046, într-o perioadă tulbură din punct de vedere politic, episcopii țării se vor aduna la Buda pentru a-l întâmpina pe noul rege al regatului maghiar. În data de 24 septembrie 1046, după ce a celebrat împreună cu ceilalți episcopi Sfânta Liturghie și au pornit cu toții la drum, Gerard este prins de rebeli și aruncat de pe o stâncă, de pe colina care azi îi poartă numele: *Muntele Sfântului Gerard (Gellérthey)*.

Trupul Sfântului Gerard, care a suferit moartea de martir pentru convingerile sale a fost mutat în anul 1053 la Cenad în vechea sa Catedrală. El a fost așezat într-un sarcofag simplu de piatră, sarcofag păstrat până azi și venerat ca o importantă relicvă rămasă urmașilor săi spirituali peste veacuri. În anul 1083 Gerard este ridicat de Biserică la cinstea altarelor.

Anul 1241. Timpurile s-au dovedit aspre cu moștenirea lăsată de Sfântul Gerard. Prima mare distrugere prin care Dieceza a trecut a fost pustiirea tătară din anul 1241. Orașul episcopal Cenad a fost trecut prin foc și sabie, nenumărați creștini uciși, mănăstirea și biblioteca episcopală distruse prin incendiere.

Este meritul episcopului Blasius, urcat pe tronul episcopal în anul 1243, de a fi un al doilea întemeietor al diecezei. Din ruine, foamete și distrugere el va reclădi catedrala, bisericile, mănăstirile și reședința episcopală de la Cenad. Astfel, între anii 1333-1337 emisarii papali aflați pe teritoriul diecezan au putut număra pe lângă importantul *Capitulul Catedral* și un număr de 250 de parohii reunite într-un număr de șapte arhidecanate.

Anul 1514. Secolul al XVI-lea va aduce cu sine noi distrugeri și suferințe pentru creștini și implicit pentru Dieceza de Cenad. Astfel, în timpul războaielor țărănești conduse de Gheorghe Doja, răsculații îl vor ucide în anul 1514 în apropiere de Nădlac pe episcopul de atunci Nicolaus de Csák.

Anul 1526. După doar doisprezece ani de la acest nefericit eveniment, la 29 august 1526, episcopul de Cenad Francisc Csahol, va cădea alături de rege și de magnații țării, pe câmpul de luptă de la Mohács. Vor mai trece însă circa douăzeci și șase de ani până când Banatul și întreg teritoriul diecezan vor intra sub nefasta dominație a semilunii otomane.

Anul 1552. Stăpânirea otomană instaurată în Banat, la sfârșitul lunii iulie a anului 1552 prin căderea în mâinile turcilor a orașului Timișoara, va aduce cu sine distrugerea tuturor instituțiilor diecezane, a majorității bisericilor și mai ales uciderea și ducerea în robie a credincioșilor ei. Foarte puține biserici vor supraviețui celor 164 de ani de dominație otomană. Episcopii de Cenad vor continua să își desfășoare activitatea pe toată durata ocupației otomane în cadrul *capitelor catedralelor* din nordul și vestul Ungariei. Singurii clerici tolerați de otomani, pe teritoriul Diecezei în secolul al XVII-lea, vor fi franciscanii și iezuiții, călugări care puteau fi întâlniți în centre precum Timișoara, Lipova, Radna, Caransebeș sau Carașova.

Anul 1716. Secolul al XVIII-lea va lăsa să se întrezărească zorii unui nou început pentru vechea Dieceză din Cenad. Prin eliberarea de sub turci a Timișoarei în anul 1716 și a întregului teritoriu diecezan de către trupele prințului Eugeniu de Savoya, s-au creat premisele reorganizării diecezei. Astfel, episcopul Ladislaus de Nádasd își va alege ca sediu episcopal orașul Szeged unde va reactiva *Capitulul Catedral* și de unde va întreprinde mai multe vizite în Dieceză. Parohii vechi sunt acum reînființate, altele noi iau ființă. Călugării iezuiți deschid o școală în Timișoara în reședința lor și se implică activ, alături de franciscani în viața spirituală a diecezei.

Anul 1732. În timpul episcopului Adalbert von Falkenstein, scaunul episcopal este mutat de la Szeged la Timișoara. După opt ani, în 1740 *Capitulul* va fi mutat la rândul său în noul oraș episcopal.

Anul 1736. La data de 5 august 1736 episcopul Adalbert von Falkenstein așează piatra de temelie a unei noi catedrale pentru Dieceza de Cenad. Construcția Catedralei se va bucura de înaltul patronaj al împăraților Carol al VI-lea și Maria Theresia. Ridicată într-un splendid stil baroc, catedrala cunoscută timișorenilor sub numele de „*Domul*” este și în prezent prima biserică a diecezei noastre, Catedrala Diecezei Romano-Catolice de Timișoara.

Anul 1739. După primele colonizări realizate mai ales cu credincioși catolici de origine germană, vin în Banat și bulgarii de confesiune romano-catolică. Element deosebit de interesant în peisajul multiethnic bănățean, bulgarii catolici plecați din Bulgaria datorită persecuțiilor religioase la care au fost supuși, se vor așeza în localitățile: Vinga, Kikinda Mică (Lovrin) și Dudeștii Vechi unde vor întemeia parohii puternice. Împreună cu ei a venit și episcopul bulgar, călugărul franciscan Nicolaus Stanislavich. El va ocupa scaunul vacant al Diecezei de Cenad în calitate de episcop diecezan între anii 1739-1750.

Anul 1754. Episcopul Franz Anton von Engl zu Wagrain celebrează prima Sfântă Liturghie în Domul încă neterminat. Tot acest episcop va pune și piatra de temelie a unei noi biserici pentru locul de pelerinaj de la Maria Radna în anul 1756, pentru ca după unsprezece ani să binecuvânteze noua biserică și să mute personal în mod solemn icoana făcătoare de minuni în noua biserică de pelerinaj.

Anul 1807. Episcopul Ladislaus Köszegehy va deschide în anul 1807 primul seminar

teologic al timpurilor moderne pentru Dieceza de Cenad. Tot acest episcop a consacrat în mod solemn în anul 1804 și Domul, Catedrala Diecezei de Cenad, abia în acest an definitiv terminată.

Anul 1841. Eruditul episcop Joseph Lonovics va înființa în anul 1841 o facultate de drept și una de filosofie, primele din istoria orașului Timișoara. Dorința sa era de a înființa astfel prima universitate din orașul nostru episcopal.

Anul 1857. Începând cu acest an sunt prezente la Timișoara *Surorile de Notre Dame*, renumitele educatoare a trei mari generații de tinere catolice și nu numai din întreg Banatul și din întreaga dieceză.

Anul 1919. Sfârșitul Primului Război Mondial va aduce cu sine împărțirea teritoriului vechii Dieceze de Cenad în trei părți diferite. Astfel, 33 de parohii și orasul Szeged vor rămâne în Ungaria, unde din 1923 se va afla și episcopul cu titlul „de Cenad”. Acest teritoriu va fi reorganizat în 1982 în *Dieceza de Szeged - Csanád*. O a doua parte a teritoriului diecezan va reveni Regatului Sârbilor, Croaților și Slovenilor, cu 64 de parohii, având centrul la Becicherecul Mare (azi Zrenjanin), teritoriul organizat din anul 1988 în *Dieceza de Zrenjanin*. Cea mai mare parte a teritoriului vechii dieceze revine Regatului României, teritoriul numărând 163 de parohii cu centrul la Timișoara.

Anul 1923. Partea vechii Dieceze de Cenad de pe teritoriul României este organizată la 17 februarie 1923 într-o *Administratură Apostolică* cu sediul la Timișoara, canonicul Augustin Pacha devine cu aceasta dată *Administrator Apostolic*. Tot în acest an, ultimul episcop de Cenad, Dr. Julius Glattfelder părăsește definitiv Timișoara.

Anul 1930. La data de 5 iunie 1930 *Administratura Apostolică de Timișoara* este ridicată la rangul de dieceză. Episcopul titular de Lebedo, Dr. h. c. Augustin Pacha devine primul episcop diecezan cu titlul de Timișoara.

Anul 1948. *Dieceza de Timișoara* este degradată la rangul unui decanat (protopopiat), activitatea ordinilor religioase călugărești și a asociațiilor catolice fiind total interzisă. Seminarul teologic, precum și toate școlile confesionale catolice sunt confiscate.

Anul 1950. Este arestat episcopul diecezan Dr. h. c. Augustin Pacha împreună cu un număr de 44 de preoți. Episcopul auxiliar Dr. Adalbert Boros, consacrat în secret la București la 12 decembrie 1948 de către nunțiul apostolic Gerald O’Hara, va fi acela care va sta în detenție timp de treisprezece ani.

Anul 1954. La data de 4 noiembrie 1954, după trei ani de închisoare și o lungă suferință se stinge la Timișoara în vârstă de 84 de ani episcopul diecezan Dr. h. c. Augustin Pacha. Urmașii săi: Joseph Pless, Iván Frigyér, Konrad Kernweisz și Ferdinand Hauptmann vor purta titlul de *Ordinarius substitutus*. Doar Msgr. Sebastian Kräuter va purta titlul de *Ordinarius Substitutus ad Nutum Sancti Sedis*.

Anul 1990. Reactivarea Diecezei de Timișoara și consacrarea unui nou episcop diecezan în persoana Monseniorului Sebastian Kräuter.

Anul 1999. Conducerea Diecezei de Timișoara este preluată de Excelenta Sa Martin Roos, episcop diecezan și al 90-lea urmaș al Sfântului Gerard.

Drd. Claudiu CĂLIN,
arhivist diecezan